

РЕЦЕНЗИЯ

От Проф. Христо Кирилов Харалампиев /скулптор/

Във връзка с дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ на тема: „Лавата като материал за съвременна скулптура и присъствието ѝ като тема през последните 20 години“.

Докторант: Елена Георгиева Яневска

Научен Ръководител: Доц. Цветослав Христов

Представеният за рецензиране труд се състои от: Текстова част – 117 страници, библиография – 15 страници и приложения – 198 илюстрирани страници, обединени в едно книжно тяло. Освен това е представен Автореферат – 53 страници.

Текстовата част включва: Увод, три глави, изводи и справка за приносите и заключение. Всяка от главите е разделена на части, съобразно съдържателната страна и желанието на автора да изясни в максимална степен разглеждания проблем.

Макар и сравнително малка като обем, уводната част е много важна в контекста на целия текст, защото госта ясно и в почти конспективен вид е декларирана посоката на изследване, чрез изясняване на обекта, предмета, целите и свързаните с тях задачи. Става ясно, че течната гореща лава се разглежда и анализира като

материал за съвременна скулптура. Това, само по себе си, предизвиква интерес, до колкото подобни изследвания в полето на българската наука са рядкост или отсъстват изобщо. Става дума за научни текстове, свързващи лавата със съвременната скулптура. А в общ план изследвания за лавата, в контекста на геологията и вулканологията, има достатъчно, от които авторката на настоящия текст се е възползвала и коректно е отбелязала в подробната библиография. Така тези разработки, както и творчеството на различни автори, свързани с проблема по различен начин са се превърнали в предмет на настоящото изследване.

Декларираните амбициозни цели като събиране и систематизиране на информация за творческа работа с течна лава, разкриване потенциала на този материал, представяне на широк кръг автори, работили през последните 20 години в тази посока, разглеждане на различни методи за добиване и обработка на разтопена скална маса и други изискват решаване на широк кръг задачи, които докторантката стриктно е отбелязала. От духовната връзка на човека с природния феномен, през страха от природната стихия до мотивите и философско-религиозните възгледи на авторите, решили да използват натуралната лава като материал за творчество, всичко това очертава сериозен обем задачи, които дисертантката се опитва да реши в последващите глави на текста.

Отчитайки че проучването разглежда темата в „исторически, научен и теоретичен план“ са изброени и описани използваните методи, а именно: „иконографски метод, сравнително-исторически или компаративен метод, структурален подход, семиотичен подход, биографичен метод.“

Разбира се, тук би могло да се постави въпрос за коректното използване на част от терминологията, но рецензентът се съобразява с декларацията на автора.

Глава Първа е озаглавена „Жажда за лава“ и се състои от три части: „Потоци от лава – от минало към настояще“, „Жажда за натурални

материали“ и „В търсене на лавата“. Може би тук би възникнал въпросът – до колко подобен лексикален подход е удачен за научен текст, но съобразявайки се с темата, пряко свързана с художествено творчество, би трябвало да приемем емоционалния изказ на автора за подходящ.

Една от декларираните цели на дисертационния труд е разкриване потенциала на течната лава и евентуалното ѝ използване от скулпторите като материал за изграждане на художествено произведение. За целта тук се прави исторически обзор за отношението на хората към първичната материя. Открива се определена връзка с религиите, представата на човека за ада и създаването на определен култ към огнетечната материя. Разбира се, не е подминат и естествения страх от физическите опасности при работа с разтопената материя. Следва анализ на съвременната обстановка и определения интерес на част от авторите към възможността да се разтопи силиката и да се „отлее“, образно казано, по подобие на металолееенето. Съвременната наука от една страна и желанието на авторите да разширят територията на пластичната изява от друга води до естествено повишаване интереса към разглеждания материал и свързаната с него технология. Технология, чийто анализ намира място в дисертационния труд като опити за разтопяване на лавови скали. Представени са автори, чието творчество е свързано със специфичната морфология, произтичаща от използването на натуралните материали. Изброени са световни и български автори от различни художествени направления, но обединени от „жаждата за сурова натура“. Особен интерес предизвикват удачно включените размисли на Иван Лазаров за значението на материала в скулптурата. Тези негов мисли предхождат последващия анализ на творчеството на авторите, свързани с темата. Така дисертантът, всъщност поставя основата на разсъжденията върху творчеството им. В тази глава текстът е четим, определено има познавателен характер и

предизвиква интерес, както в научен аспект, така и като общообразователно четиво. Както беше отбелязано, определено емоционално-литературният подход на дисертанта е оправдан, предвид творческата база, върху която стъпва текстът. Една голяма част от глава Първа е посветена на „Проектът лава“ на университета в Сиракуза и сътрудничеството между скулптора Боб Висоцки и геолога Джеф Карсън. Самото присъствие на проекта в дисертационния труд, неговия анализ и оценъчен характер, показва задълбочените познания на автора и способността му да използва подходящи примери за доказване на основната теза на труда.

Това убедително се доказва в следващата, Втора глава от дисертационния труд „Лавата и нейните извори“. Тук текстът е научно-информативен, следствие преглед и анализ на научни публикации от областта на вулканологията и геологията. Без да имам научната експертиза в тази сфера, смятам че наличието на подобна глава със специализирана научна информация и строго образователен аспект е необходима както за демонстрация на научните интереси на автора, така и като база, върху която се изграждат следващите разсъждения и изводи в труда. Изясняване на терминология, дефиниция на понятия, видове вулкани и лавови потоци, всичко това, освен пряко свързано с темата на труда е и насочено към всеки желаещ да попълни знанията си в тази безспорно интересна област.

В глава Трета „Среща“ се разглеждат автори, пряко работещи с гореща течна лава, извираща от вулкан. Разделена е на пет части. „Огън и вода – Бъд Търпин и фотографът Дък Перин“. „Вулкан от вулкан – Кимбъл Тръмп“. „Магията магма – Стивън Ланг, Раймънд Пелтън и Ави Кириати“. „Екстремният Хавай – Стивън Ланг“. „Пакая – последният победител“.

Представени са „Творци, различни като технология и подход към материала, но споделящи общата страст към първичната материя. Анализират се мотивите и предварителната подготовка на авторите, както и работният процес, условието на средата и

художествените резултати“. Всъщност това са артисти, за които определението скулптор е условно. Това са учени, визуални артисти, фотографи, художници, участници в екстремни експерименти, част от добре планирани експедиции – прочее, всеотранно отгадени личности, за които работата с натуралния материал направо от извора е начин за творческо изразяване. Твърде интересен текст, който в края на труда естествено завършва и в голяма степен доказва мястото на лава като материал за съвременно художествено произведение. В края на текста са направени изводи глава по глава и част по част, което логично води и до формулиране на приносите, съгласно преценката на автора на труда. Смятам, че те коректно са отбелязани, като искам да отгеля някои от тях, които според мен са водещи, без да подценявам останалите. Първо – направеният обзор на авторите, разработвали темата лава чрез други материали. Второ – систематизиране на едно място научна информация от сферата на вулканологията и геологията, пряко касаещи творческия работен процес с лава. Трето – доказване на пространство на взаимодействие между научната среда по темата и богатите художествени традиции и практики. Четвърто – представяне на автори, избрали разтопената скала като материал за творчество.

В заключителната част на тази рецензия бих искал да обърна специално внимание на Приложението към дисертационния труд. Снимковият материал е разпределен по глави и части, като някъде е придружен с кратък обяснителен текст. Сравнително голям по обем – 198 страници, той е не само илюстрация към текста, а по-скоро допълнителен доказателствен материал към тезата на автора. Представеният автореферат коректно отразява съдържанието на дисертационния труд.

В структурирането на хартиеното тяло библиографията е поставена между текстовата част и приложението. По мое мнение, по-добре би било тя да бъде в края на труда, като по този начин ще се

подчертае неразривната връзка между текста и илюстративния материал на приложението.

След всичко казано до тук, смятам че представения за рецензиране дисертационен труд на тема „Лавата като материал за съвременна скулптура и присъствието ѝ като тема през последните 20 години“ с автор Елена Яневска притежава необходимите качества и покрива изискванията на Закона за придобиване на общообразователната и научна степен „Доктор“. На заседанието на Научното жури убедено ще гласувам „За“.

Проф. Христо Харалампиев

гр. София, 26.04.2024